

MAGYAR HADI SZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

MAGYAR LOVASSÁG REGULAMENTUMA 1722.¹

MÁSODIK RÉSZ.

2. Temporaneus oberster és regiment comendansa.

NHA ezen character az regiment subordinatiójából rendelt subalternáló tisztségeken kívül való, mivel az hajdani regimentek fölállítások s institutiojok leveleiben emlékezet arrul ninesen, mindazonáltal az nagy és boldogemlékezetű Leopoldus császár ármádiájában gróf Hoffkirchen, Jörger s több szemilekben egyszer introducálván, annyira meggyökeresedett, hogy mai nap igen kevés regiment található, melyeket generálisok possideálnak; a hol ilyen oberster s comendans nem találkoznék, kiért szükséges, hogy az is emlékezetben vétetessik.

Ezen temporaneus oberster és regiment comendansa leginkább olyan regimenthez rendeltetik az Fölséges Bellicum által, melyeknek actualis obersterek egyszersmind generálisok is, kihez képest ez qua absens requardéoztatik, az kinek hivataláról pedig itt irattatik temporaneus obersternek és ordinált regiment comendansának neveztetik, a minthogy qua talis az Fölséges Bellicum rescriptumában mind pedig magától az actualis oberstertől is annak lenni esmérte-tik, következendőképen minden előfordulható és az regimentet de simplici et plano illehető dolgokban az actualis oberster után sub alternál s onnend következik, hogy:

Az mely regimentnek ilyen oberstere és comendansa vagyon, az oberstlaidinant és oberstvachmeister szintén úgy tartozik magát

¹ Az eredeti kézirat *Pekáry József* nyug. rendőrfőkapitány helyettes birtokában, Budapestben.

alkalmaztatni, valamint az actualis obersterhez, ennek jelenlétében köteleztetik, mely observáció nem különben az egész regimentet formálja subordinált fő és altisztekre, úgy közönséges vitézljő rendre is értetődik.

Az regimente comendánusa, mint lovas, mint gyalog regimenteknél tudva lévő száma szerint tartozzék az actualis obersterének reportálni, nevezett szerint pedig:

Midőn az actualis oberster nem az regimentére nézve, hanem mint generális szolgálatban vagyon az armadánál, vagy postirungban és az regimente is jelen vagyon, tali in casu minden hiten két vagy háromszor reportál néki, holott az commendáns is nagyobb szabadsággal bír, hogysen ha egyedül propter regiment vagyon jelen, mert ily formán minden nap reportál néki; mindazonáltal quo ad jus aggraciandi qualitercunque ugyan csak mindenkor immediate az actualis oberstertül füg és tartozzék az commendans tam actionem, quam et sententiam ante publicationem néki megküldeni és parancsolatjátul az executió vagy meg grátiázás eránt várni s aszerint abban eljárni ezek mellett obligáltak.

1mo Ugyanezen actualis obersternek holnaponkint az menstruális stand tabellát annexa specificatione accrescentiæ et decrescientiæ meg adni, vagy küldeni.

2o Az tartatott törvénsszék, executió vagy meggrátiázás iránt való relációt meg tenni.

3tio Mi pinzek fölvételit pro parte et in rationem competentiæ regiminis meg jelenteni.

4to Ez ha igen jeles ember, vagy ló betegeskednik: Veszne. Az következő punctumokrul pedig, mihelt meg tudja, azonnal tartozik hírt adni.

1mo Midőn az regimentnek fölkiszülise, vagyis mezőben való kiszállása, vagy máshova való translatiója eránt ordere irkezik.

2do Minek utánna effective már megindult.

3tio Ha az ellenség előtt nevezetes kárt vallott, vagyis valamely nevezetes dolgot vighez vitt s valahányszor egész corpusban actióban volt.

4to Midőn valamely főtiszt meghalt, vagy ellenség előtt veszedelmesen megsebesítetett, vagy elfogattatott.

5o Oly törtinetekkel holott mi főtiszt ellen kölletik törvénsszékert tartani, az inquisitiót, ha onnind kiláttattnik, hogy élete, böcsülete, vagy cassatioja periclitáltatnik in vidimata copia megküldeni s ha az acták feleslek volnának az egisz processusnak substantiális circumstantiáit fideliter extraháltatni és accludálni, item:

6to Tudtára adni, midőn az compagniából az regimentnek ordire szerint quartirban köll szállani, minimó országban, vagy districtusban assignáltatott.

7o Bészállván már az quártiliban, mi reminsige lehet felőle.

8o Maga az actualis oberster számára minimó Tractamentum rendeltetett, vagy akordáltatott.

9e Hogyha valamely nevezetes kölletik extra kölcsigre reparaiálni.

10. Fél esztendőről, fél esztendőre midőn vighez mennek az regiment számadási.

11. Ha az regiment megmustráltatik.

12. A midőn recruták vagy remonda assignáltatik az regimentre, s minimó státusban vitetik meg az emberek s lovak az regimenthez.

13. Az regimentre tett panasz vagy excessusokirt, ha az Fölsiges Bellicum parancsolatjából mi nevezetes summa defalkáltatik.

14. Szükségesnek látván, hogy az regiment ujonan meg ruháztatnik s fegyvereztettnik in toto vel parte, vagy új zászlókat s doboakat köllene csináltatni.

15. Ha törtinettel valamely tisztre az generálisság, vagyis az regiment standrechtet tartott volna.

16. Tisztek közt duellum, vagy rancontre interveniált s közülök valamelyik elveszett s megsebesedett, vagyis retirálta volna magát.

17. Ha valamely tiszt az fölsiges Bellicum, vagy comendirozó generalis engedelmibül ennihány holnapi szabadsággal elment volna.

18. Ha az tisztek közül valaki maga hadi szolgálatját quetálni kívánja.

19. Az regimentnél a midőn valamely pártütés támadott vagyis mi olys complot kinyilatkoztatott volna.

Es utóljára más egyéb dolgokrul is, melyekről talán az actualis oberster specialis rendeletivel mentől előbbi információt kíván.

Holnaponkint való füzetisit præciti denominálni nem lehet, minthogy caractere az regiment constituáló labor nem ingrediálja, hanem secundum circumstantiás egy s másnak külön tractamentuma vagyan, mindazonáltal, mivel leginkább az regimentnél volt oberst-laidinantbul avansiroztattnak, azon füzetisek megmarad, a midőn pedig az fölsiges Bellicumtul idegenek küldettettek az regimenthez, akkor per expressum az leendő füzetisek is a parte determináltatik és együtt assignáltatik.

Oberst Laidinant.

Ez az regimentnél második személ és subalternál az oberster után ha csak temporaneus oberster mint commendans nincsen az regimentnél.

Azon occasion kívül, melyben az regiment ellenség ellen ágál, vagy pedig az oberster jelen nincsen az oberstlaidinantnak az regimentnél kevés actiyitása vagyon, hivatalja leginkább abból áll, hogy compagnióban két vagy háromszor vizitálja minden héten az regimentet és ha mi helytelenségeket talál az compagnióknál aziránt megfedi az bünösöket és remediálja a tapasztalt fogyatkozást. Azonban ha olykor neki mi hasznos és az regiment böcsületire válható dolgok occurálnának, aziránt való elmékedését az obersternek (sine præscriptione) megjelenti: a midőn pedig az oberster maga vizitálja az regimentet, tartozik az oberstlaidinant a regiment szárnyára elejben menni és az postján bevárni az oberstert s azután az egész compagniók által elkisírni.

Nem különben midőn nem commendansa a regimentnek; tartozik az oberstlaidinant (mer ő anyja levén az regimentnek) az profusznál lévő deliquensekért magát interessálni és főképen azon iparkodni, hogyha feles az arestans, azoknak cselekedete szaporán examináltassék és egy vagy másképen fordulván dolguk az stockhaus megüresedgyik; minthogy sokáig való raboskodásoknál az deliquenseknek nemcsak szaporodik vagyis nevelkedik præjudiciumja az regimentnek de azis præsumáltathatik az regiment felül, mindha az igazság igen késedelmesen vagyis kevés attentióval administraltatnék, ahhoz az hosszas raboskodás máskint és törvényszerint is pro altera pæna tartatik, vagy legalább nagyon mitigálja, következendőképen előbb hogy sem procedáltatik az deliquens ellen, már is büntetésének nagyobb részét kiállotta.

Az oberstlaidinant az compagnionál egy s más fogyatkozást észrevévén annak remedurája iránt; az ordinaria dispositióknak kiadásakor is az adjutant által emlékezetben vétetheti.

Anno 1725 az Főlséges Bellicum ötöt is az obersternél s oberst-vachtmeisterivel az regiment cassájáért megfelelni obligálta, kiért abban neki is az regiment quartirmestere tartozik mindennemő informatiót adni.

Az parola parancsolatok, szolgálatok repartiója Tag zetlich, nemkülönben az ordinarius reportum és extra jelentessik midőn vala-

mely ujság recural az adjutant által vitettség meg az oberstlaidinantnak. Az parolát pedig fölvévén azonnal visszamondgya az adjutantnak, azér thogy megtudhassa fölvételben jól meg értette-e, vagy sem.

Noha azért az oberstlaidinantot nem competálja, hogy az actualis, vagy temporaneus oberster s comendansnak jelenlétiben magát az regiment reportuma és expediálásában ingerálja, mindazonáltal ugyancsak illendő hogy is valamint az oberstvachtmaister az compagniákat és kisebb staabot disciplinában tartsa, sőt szabadságában vagyon még az oberstvachtmaistert is arestomban tétetni, úgy mindazonáltal, hogy cselekedetirül illendő számot adhasson.

Midőn az oberster az regiment expediálására rendelt időben föl nem találthatik, akkor az oberstlaidinantot illeti, hogy az oberstvachtmeistertül az parolát fölvegye és az adjutant által az generális parancsolatot vagy az szolgálatok repartitioit magához hozattassa, és az oberstvachtmeistert expediálja, sőt mindenféle különös functioit egy comendánsnak medio tempore exerceálja.

Hasonlóképen jelentvén néki az oberstvachtmaister, hogy obersterit föl nem tudja találni s azért hozná az ordinárius reportumát az oberstlaidinanthoz, aztot töle acceptálja és úgy tovább az brigadérus generálishez vigye.

Staabbeli strázsájára illeti ötöt egy káplár és hat közember, mindazonáltal feles lévén az szolgálat, az emberek megkémilisire nézve mindezen, mind pedig az oberstvachtmaistert illető stábbéli strážsa helyett az obersternél formáltatik, egy corpodí gvardia az honnéd mindenikéhez közülök óránként egy fókstrážsa változik.

Batagliákban az ő postja az regiment előtt, annak bal szárnya. Commandókon s afféle szolgálatokban maga hivataljához alkalmaztatja magát.

Az oberster absentiajában az regimentet commendirozza az oberstlaidinant és az császár hadjánál bevett szokás szerint az regiment comendansa maga magához az actualis obersterhez hasonló figurát csinál. Ezen következő dolgok mindazonáltal az actualis obersternek mindenkor reserváltattnak és mi speciális engedelem nélkül se temporaneus oberster se az subalternáló classisbul való comendansnak hatalmában nincsennek.

1mo Valamint actualis, úgy tituláris főtisztisignek constitutioja és collatioja.

2do Fő tiszt ellen, holott élete, böcsülete, vagy cassatioja fön foroghatna hadi törvént szolgáltatni kivévén ubi periculum imminet, az standrecht szolgáltatást tali enim casu necessitas non habet legem.

3tio Az regimentnél stabilált mundér szénit megváltoztatni vagy elkerülhetetlen szükségén kívül præcissa omni communicatione correspondentiæ ujjat csináltatni.

4to Az régi és igen elviselt standarokat s dobokat letenni és azok helet ujjakat csináltatni és az regimenthez be hozni.

5to Ezeken kívül quo ad jus aggratiandi fölfogadása, vagy elbocsátásában az kisebb standbeli szemileknek s többféle dolgokban az regimenttül való eltávozásakor magának te czése szerint tehet az oberster reservátiót és rendelhet az regimentnél maradandó comendansnak respectusa alatta valói előtt való diminutiója nélkül mindazonáltal és hogy mi factiók az regimentnél ne okoztasannak, vagyis az sok idestova kérdés és correspondentiák miát az comandó ne differáltassik, vagy ipen elne mulatassék in detrimentum servitii domini. -

Miután az szokás introducáltatott, hogy az regimentek hadi törvényeiben (az oberster helyett) az oberstvachtmaister præsideal nem oly könnyen történhetik oly casus, melyben az oberstlaidinont præsideálhatna s voxa lehetne, mivel az köz vitizló rendtül kezdvén egész kapitányokig inclusive az oberstvachmaister jelenti az præsidium, vagy ha az impediáltatik az idősb kapitánt az oberstvachtmaister ellen pedig majdan nem is lehet hadi törvint rendelni s leültetni, (ha csak maga abban nem consentiál) ab respectum et obedienciam melyel általában az egész compagniak hozzája lenni tartoznak és kötelezettek prorogatiókat s contra panaszokat ugyan lehet kapitán præsidiumja által is folytatni s végezni, vagy inkább más oberstvachtmaistert az regimentnél tartandó törvénszékekben pro præsidio tali, azokban pedig, melyek az comendirozó generális vagyis Fölséges Bellicum rendelésiből tartatnak, az oberstlaidinantokat s oberstvachtmaisterokat is ad sessionem regimenten kívül adhibeálni.

Holnaponkint mint cuirasséros, mint dragonyos és magyar lovas regimentnél egyirázó az füzetise, mely áll 13 oralis, 4 flor. és 10 equilibül, 3 forintjával.

Oberstvachtmaister.

Ez egy staabbéli főtiszt és subalternál az regimentben az oberstlaidinant után.

Az ő hivatalja legmunkásabb és fáradságosabb, foglalatosságának sokasági miatt, mely alatt egyibiránt előmenetelére magát annyival is inkább érdemesé teheti.

Compagniában, vagyis táborban az oberstvachtmaister minden nap az arra rendelt órákor paroláért mégyen az hauptquartilban és ott közel az comandirozó generalis sátoránál az további parancsolatoknak kiadását megvárja.

Ez előtt minden brigadéros expediálta az maga alatta valóit, más nap mindazonáltal az generálvachtmaister, a kin az nap vagyis a sorsa vagyon, az cavalérjából kijöven az lovasregimentbeli oberstvachtmaistereket, az kik regimentjei rangjuk szerint circulusban melléje állanak, expediálja az rang pedig bal kézrül kezdvén vettetik, mivel az generalvachtmaisterek baljával mégyen környül az parola. Némelyek jobbról adgyak.

KÉPEK JEGYZÉKE

A HARMADIK FÜZETHEZ.

I. Önálló képek.

- Lap*
1. Futaki gróf Hadik András altábornagy. *Weikert* festménye után, *Mansfeld J. Ernest* rézmetszete. A Történelmi Képcsarnokban. (Mansfeld Johann Ernest született 1738-ban Prágában, meghalt 1796-ban Bécsben. Bécsben tanult s utóbb ugyanott működött. A képzőművészeti akadémia tagja volt.) ... 331
 2. Bárá Babocsay Farkas huszártábornok, a ki 1757-ben Berlin elfoglalásánál esett el. *Engelbrecht Márton* egykorú színezett rézmetszete után, dr. Szendrei János gyűjteményében. A metszet méretei 29·06 + 19·03 cm. (Engelbrecht Márton kiadó és rézmetsző, meghalt 1756-ban 72 éves korában. Egy ideig Berlinben élt, utóbb testvérével Christiánnal együtt Augsburgban dolgozott.) ... 347
 3. A Buda körüli 1603-iki hadműveletek térrajza. A római vatikáni Borghese-levéltárban levő eredeti tollrajz után ... 406

II. Szövegeképek.

1. Hadik berlini útja 1757-ben; *Sárvói Szabó Lajos* vázlatrajza után... 334
 2. Buda és Pest térrajza 1603 október elején, a római vatikáni Borghese levéltárban levő eredeti tusrájz után ... 399
 3. A munkácsi várhegy alaprajza és szelvénye ... 422
 4. A munkácsi vár 1300—1500 körül ... 426
 5. A munkácsi vár 1686-ban. *Birkenstein* műve után ... 437
 6. A munkácsi vár alaprajza I. Rákóczy György idejében ... 437
 7. A Rákóczyak palotája az 1711-ben felvett tervrajz és az 1603. évi összeírás szerint ... 440
- A 3., 4., 6. és 7-ik számú képek *Soós Elemér* tollrajza után.

III. Fejléczek.

1. Fegyvertrophea a XVIII. századból, a Mária Terézia renddel. Rézmetszet. Sammlung aller Staats-Hof und Gesandtschaftsschriften. Wien, 1778. című mű 1. lapjáról ... 331
2. Csatajelenet és fegyvertropheák, mint a 244. lapon ... 446

IV. Záróképek.

1. Hadik csapatai Berlin előtt. Rézmetszet. A neueröfneten historischen Bilder-Saal 13. k. 108. lapjáról ... 348

	Lap
2. Hadi trombita a XVIII-ik századból. Dr. Szendrői János Magyar hadtörténelmi emlékek. 1896. című műve 636. lapjáról	387
3. Európai hadi tanács 1672-ben. Jobb oldalt egy magyar kapitány képével. Rézmetszet. <i>Allain Manesson Mallet. Les travaux de Mars.</i> Paris, 1672. 8. r. 142. lapján	417
4. Zrínyi Miklós sisakja. A bécsi udvari fegyvermúzeumban	468
5. II. Lajos király vértete. A bécsi udvari fegyvermúzeumban	498
6. Hadi génusz. Olasz rézmetszet a XVII-ik századból. Dr. Szendrői János gyűjteményében	510

V. Kezdőbetűk.

1. A kezdőbetű, három pánczélos vitézzel. A <i>Missale Strigoniense</i> XVI-ik századbéli kiadásából	331
2. H betű. XVII. század	446
3. E betű. Egy 1532-ik évi wittenbergi abc-ből	457
4. B betű. XVI-ik század	462
5. F betű. XVI-ik századi olasz. A kk. österr. Museum. Kunstgewerbliche Flugblätter cz. műből	499
6. N betű. XIV. századi miniatűr után Az 1., 2., 3., 4. és 6. szám alattiak a szerkesztőség könyvornamenti gyűjteményéből.	504

chez F. Iollain rue S. Jacques a la ville de Collognes au de du Roi

La Princesse Deuie Ragozky
 Femme du Comte Tekely,
 Soutenu les Interests don
 dans la Ville, et chateau
 reusement aux Turcs et Im
 attaques de ses Ennemis

Sœur du Comte de Serin et
 dont elle a tres genereusement
 mant les Ordres pour luy
 de Montgats resistant Vigou
 periaux et aux plus fortes

Wetynow H. S.

Egykorú rézmetszet után.

A szépművészeti múzeumban.

ZRINYI ILONA.

A munkácsi vár hősi védője.